

AGUSTÍ XERCAVINS COMAS (GIRONA, 1947-BARCELONA, 2003), GEÒGRAF DELS PIRINEUS

JOSEP CLARA

DEPARTAMENT D'HISTÒRIA I HISTÒRIA DE L'ART
UNIVERSITAT DE GIRONA

Resum

Format al Col·legi Universitari de Girona i a la Universitat de Barcelona, Agustí Xercavins s'especialitzà en l'estudi del clima dels Pirineus Orientals i de les comarques gironines. Va ser un bon professor universitari de geografia física, però les circumstàncies de la vida no li van ser gens favorables i acabà, malauradament, el periple vital a Barcelona, allunyat de les inquietuds que l'omplien. Aquest article vol retre un homenatge de record a la persona i a l'obra que llegà.

Paraules clau

geografia física, climatologia, Pirineus, Universitat de Girona.

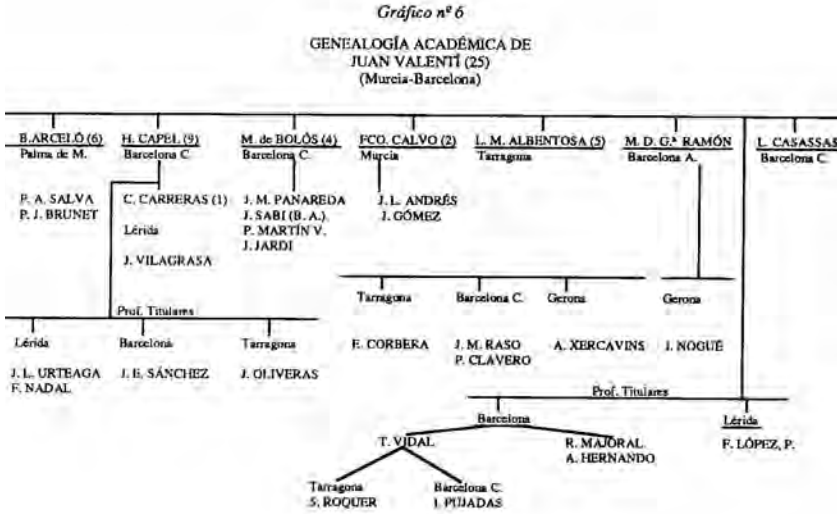
Abstract

Trained at the University College of Girona and the University of Barcelona, Agustí Xercavins specialized in the study of the climate of the Eastern Pyrenees and the counties of Girona. He was a good university professor of Physical Geography, but the circumstances of life were not favorable to him and ended, unfortunately, his vital periple in Barcelona, away from the concerns that had filled him. This article wants to pay tribute to the person and the work he did and left.

Key words

physical geography, climatology, Pyrenees, Universitat de Girona.

Fill d'Agustí Xercavins Campllonch, metge otorrinolaringòleg, i de Montserrat Comas González, Agustí Xercavins Comas va néixer a Girona el dia 7 de juliol de 1947. La família no era originària de les comarques gironines sinó de Barcelona (Vallès Occidental), i comptava amb diversos membres dedicats a la medicina. Un germà, Xavier, nascut a Girona el 1951, seguí la tradició mèdica que havia donat renom a la nissaga. Francesc de Paula Xercavins Rius (1855-1937) i Francesc de Paula Xercavins Romeu (1885-1960) foren avantpassats que, justament, destacaren en el camp de la neuropsiquiatria.

Agustí Xercavins, situat per Joaquín Bosque Maurel en la genealogia acadèmica de Joan Vilà Valentí.

Val a dir que Xercavins és el nom d'un riu que passa a la vora de Rubí –n'hi ha un altre prop de Tàrrrega– i, etimològicament, segons Joan Coromines, és paral·lel a Tastavins, corrent quasi sec del Matarranya: “El nom –afirma el mateix Coromines– és irònic: si et refies de la meua aigua, pobre caminant, tindràs un desengany: hauràs de veure't el vi de la botella”. El nom del riu va servir per a l'onomàstica personal. Un Guilelmi de Xercaví és atestat, l'any 1163, al Vallès Occidental i, al terme de Cerdanyola, es localitza el mas Xercavins, esmentat ja al segle XVIII.¹

A GIRONA I BARCELONA

La infància d'Agustí Xercavins fou complicada –a partir dels quatre anys– per la poliomièlitis, malaltia infecciosa aguda que li afectà la mobilitat, per bé que –amb una tenacitat i un esforç suplementari– no es privà de fer moltes

¹ Joan COROMINES, *Onomasticon Cataloniae*, Barcelona, Curial, 1997, vol VII, pàg. 246. Sobre els propietaris del mas, Antonio LÓPEZ ESTUDILLO, “Cambio agrario, transformaciones sociales y desigualdades en dos municipios vitícolas del Vallès occidental en los siglos XVIII y XIX: Rubí y Castellbisbal”, dins *V Encontro Rural Re-Port. XV Congreso de Historia Agraria de SEHA*, Lisboa, 2016.

activitats de la població sana. El juny de 1957 va aprovar l'examen d'accés als estudis de batxillerat i va seguir els cursos al ritme de les seves possibilitats. Fou educat en un ambient en què el fet religiós gaudia de gran incidència en la vida social. A tall de curiositat, les primeres imatges que servo de la presència i existència d'Agustí Xercavins com a gironí són emmarcades en un santuari marià: records de l'any 1963, als Àngels i a Santa Afra, on ell havia acudit amb els pares i el germà, a passar una jornada festiva, i jo hi vaig coincidir, casualment, perquè m'hi portà un oncle que només hi anava una vegada a l'any.

Agustí acabà el batxillerat superior a la Salle, el 1965. Va fer el curs preuniversitari a l'Institut de Girona el 1966-1967, instal·lat al carrer de la Força i traslladat a mig curs al nou edifici de les Pedreres. En les hores de lleure, els escacs li serviren per exercitar la concentració mental i la socialització amb elements diversos.

A partir de 1969, prosseguí la formació al Col·legi Universitari de Girona, obert aquell any, però –com que l'especialitat de geografia no era possible de cursar-la a la Universitat Autònoma de Barcelona, de la qual el centre de Girona depenia–, finalitzà la carrera a la Universitat de Barcelona. De fet, a la Universitat Autònoma, si bé des del curs 1969-1970 –sota la iniciativa del professor Enric Lluch– es començaren a impartir assignatures de geografia de primer cicle, els ensenyaments de geografia de segon cicle no començaren fins al curs 1977-1978.²

Es va llicenciar, el juliol de 1976, amb una tesi titulada “Estudio comparativo del clima de los altos valles del Ter y del Freser”, dirigida pel professor Luis Miguel Albentosa Sánchez, que també havia estudiat els climes de Catalunya en la tesi doctoral llegida el 1973. Xercavins explicà el perquè de l'elecció del tema del treball: “El meu amor i admiració per la neu i l'alta muntanya han inspirat el present estudi, que tracta d'un tema inèdit i de gran interès per al coneixement de l'àrea més muntanyosa de les comarques gironines, especialment en els seus aspectes climàtics”. L'obra analitzava les sèries estadístiques obtingudes en dotze estacions establertes a les conques dels dos corrents pirinencs –sis de la vall de Camprodon (Camprodon, Freixenet, Molló, Setcases i Tegurà) i sis del Freser (Fornells, Ribes, Núria, Queralbs, central i presa del Freser)–, i en presentava una síntesi completa que el duia a definir el clima d'aquestes valls com a pirinenc humit.

² “Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona”, dins *Revista Catalana de Geografia*, 14 (març de 1991), pàg. 36-38.

DOCÈNCIA I INVESTIGACIÓ

El professor Enric Lluch (Barcelona, 1928-2012), responsable de la divisió de geografia a la Universitat Autònoma de Barcelona, va saber aprofitar l'avinentsa de tenir un gironí llicenciat en geografia per a integrar-lo al grup de professors que exercien a la delegació de la mateixa Universitat. És cert que Lluch va ser decisiu per estendre la concepció de la geografia com a ciència social i com a saber interdisciplinari.³ Però en el pla d'estudis no es podia prescindir de l'estudi del medi i de la geografia física, i Xercavins, com a encarregat de curs, esdevingué professor de Geografia física al Col·legi Universitari de Girona des de 1976. Impartí les assignatures de Geografia descriptiva i Geografia física.

El seu programa de geografia física es dividia en tres parts: nocions generals sobre la matèria i la terra dins l'espai, clima i formes de modelat. Inclouia també unes pràctiques de gabinet i de camp: anàlisi de mapes, confecció de climogrames, sortides...⁴ A l'apartat de bibliografia esmentava les obres clàssiques, com ara les de Max Derruau, Arthur Holmes, Cuchlaine A.M. King, Clyde Perry Patton, Arthur N. Strahler, Georges Viers, Ralph Hardy, André Hufty, Javier Martín Vide, i també monografies sobre Catalunya, com les de Maria de Bolòs, Manuel de Miró, Oriol Riba, etc.

A part de la docència, Agustí Xercavins s'implicà en la gestió del centre. Fou coordinador del nucli de geografia i secretari del mateix Col·legi, durant l'etapa de consolidació del centre.

Arran de l'oposició a la plaça de professor titular de geografia, el 17 d'octubre de 1986, Joan Miró Ametller signà, com a director del centre, un informe que valorava molt positivament l'actuació docent del nostre protagonista: "*Su labor docente ha sido calificada de excelente, subrayándose su dedicación al alumnado y su capacidad para organizar y llevar a cabo las clases prácticas*". L'afició a la fotografia li serví, d'altra banda, per il·lustrar amb imatges reals les classes i les conferències.

Més enllà de la pràctica i la talaia docent, el professor Xercavins no destacà en les manifestacions de caire polític, però sí en actituds de defensa del medi natural davant les possibles agressions d'infraestructures

³ Vegeu *Enric Lluch i Martín: l'obra escrita*. Edició a cura d'Abel Albet i Mas, Barcelona, Societat Catalana de Geografia-Institut d'Estudis Catalans, 2007.

⁴ *Universitat Autònoma de Barcelona. Guia del Departament de Geografia*, Bellaterra 1987, pàg. 193-196. Reproduït a l'annex final.

de comunicació. Així, l'any 1990, es mostrà contrari a la construcció de la variant de la N-II per la vall de Sant Daniel i, abans, el 1975, havia dit no a la carretera de Núria.

Es doctorà el 1981, a la mateixa Universitat de Barcelona, amb “Los climas de la montaña media y alta en el Pirineo Oriental. Análisis de las precipitaciones”, tesi dirigida pel mateix professor Luis Miguel Albentosa, nascut a Elx el 1942, geògraf situat en la genealogia acadèmica del professor Joan Vilà Valentí⁵ i que va morir de forma sobtada el 1988, a Tarragona. A l'hora d'elaborar la tesi, Xercavins va treballar amb les estadístiques d'una bona colla d'observatoris situats entre la pica d'Estats i el Canigó. Es va servir de dades facilitades pel Centre Meteorològic del Pirineu Oriental i el Centre Hydrométéorologique de Toulouse.

L'anàlisi de les informacions i dels mapes del temps en un període de deu anys li permeteren de referir-se a la circulació atmosfèrica, les precipitacions i els contrastos espacials. Va remarcar l'existència de dos tipus de climes, el d'alta muntanya –pirinenc humit– i el de muntanya mitjana, que és diferent a l'alt Ter i a l'alt Tec –qualificat també de pirinenc humit–, el qual es diferencia del de la conca del Segre, presentat com a pirinenc de tendència semiàrida. També subratllà la disminució de la innivació en els darrers anys, que ell connectava amb les anomalies de la circulació atmosfèrica i que considerava que eren un símptoma probable d'un canvi climàtic.

Amb el títol de doctor i superades les proves corresponents al concurs oposició convocat per la Universitat Autònoma de Barcelona,⁶ Agustí Xercavins figurà entre els primers professors titulars de Geografia del nucli de Girona, dependent de la Universitat Autònoma.⁷ El tribunal que li atorgà la plaça va ser compost per Maria del Tura de Bolòs (Universitat de Barcelona), Luis Miguel Albentosa Sánchez (Universitat de Barcelona), Luis Miguel Yetano Ruiz (Universitat de Saragossa), Jesús Muñoz Muñoz (Universitat Complutense)

⁵ Joaquín BOSQUE MAUREL, *Geografía y geógrafos en la España contemporánea*, Granada, Universidad, 1992, pàg. 133. Complementeu-ho amb el volum col·lectiu *Aportacions en homenatge al professor Luis Miguel Albentosa*, Tarragona, Diputació de Tarragona, 1993.

⁶ *Boletín Oficial del Estado* [=BOE], 9 d'abril de 1986, pàg. 12.514. Alhora que sortí a concurs la plaça de professor titular de d'universitat de geografia física en sortí una altra de geografia humana, i una altra d'aquesta mateixa especialitat per a professor titular d'escola universitària.

⁷ Els altres foren Joan Nogué i Rosa M. Fraguell (BOE, 10 de desembre de 1986), ensenyants que accediren a la docència força temps després que ho fes Xercavins, però que van realitzar les proves uns dies abans.

Dear Josep:

Et adjunto mini-material bio-degradable a fi d'embolicar-te un ~~de~~ les darreres sinistres reunions burocràtico-acadèmiques...

Aquell llibre és molt interessant.

Danke!

Atentament,
Alien

Gerunda, 29 Bradiel 1989

Text autògraf d'Agustí Xercavins, signat "Alien" i datat el 1989.

i Josep Miquel Raso Nadal (Universitat de Barcelona).⁸ El nomenament fou publicat al *Boletín Oficial del Estado* del 6 de març de 1987.

Agustí Xercavins fou un dels membres fundadors del claustre de l'Estudi General de Girona, constituït el 1990,⁹ com a pas previ al naixement de la nova universitat. Era professor titular, a efectes administratius des del dia 7 de març de 1987. Figura en la relació de personal docent de la Universitat Autònoma de Barcelona traspassat a la nova universitat per decret del departament d'Ensenyament 131/1992.¹⁰ Compaginà la docència amb el treball geogràfic de camp, la divulgació del coneixement geogràfic en xerrades i conferències, i l'assistència a congressos i trobades de geògrafs.

Com a professor i company era un personatge fi i alegre, capaç d'encarar el dia a dia amb optimisme i gaudir amb el treball de camp i el dibuix de mapes i climodiagrames de Gaussen. No vam treballar en el mateix lloc, però vaig tenir-hi relació en diverses avinenteses. El setembre de 1978, arran d'una Escola d'Estiu, en què –guiats pel professor Enric Lluch, que era un home extraordinari

⁸ BOE, 20 d'agost de 1986, pàg. 29.072.

⁹ Estudi General de Girona, Documentació. Claustre de l'Estudi General de Girona, 1990.

¹⁰ *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 1.613 (1 de juliol de 1992), pàg. 3918.

com a docent i com a persona– vam embrancar-nos en un curs monogràfic dedicat a l'estudi d'un cas particular: medi físic i organització territorial a la conca del Fluvià al llarg de la història. Agustí Xercavins era responsable de la part dedicada al marc natural, és a dir, als elements físics i biòtics com a medi i com a recursos. Més endavant, el 1989, la relació va ser més propera quan vaig escriure un llibret sobre els Pirineus i vaig demanar-li un article que ell havia centrat a la vall de Carboner, a Setcases. Conservo diverses notes i una postal en què m'expressava el suport i l'agraïment per haver-li tramès la publicació un cop enllestida. Uns quants d'aquests papers són signats amb el pseudònim Alien, usat comunament en les relacions entre coneguts.

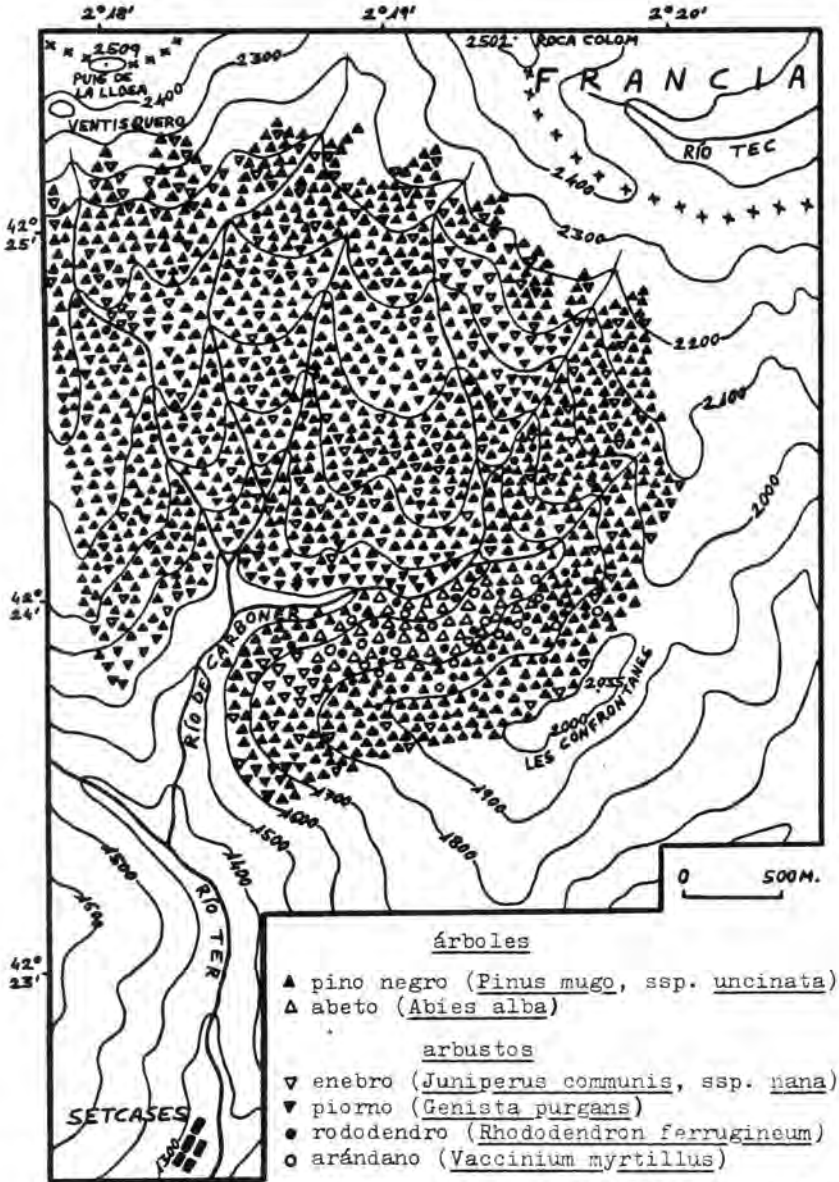
INFORTUNIS I ADVERSITATS

Així va viure uns anys plens, però un mal dia Agustí Xercavins va patir un contratemps inesperat i malaurat. Quan caminava tranquil·lament per la vorera, una nit de desembre de 1990, refent el camí de tornar a casa després d'un sopar acadèmic, la dissort va tombar-lo. El diari local informà:

“Un cotxe va xocar la matinada d'ahir contra la façana de la botiga Belart de la Gran Via de Jaume I de Girona, a la cruïlla amb la plaça Marquès de Camps [...] El Volkswagen Golf matrícula GE-1089 AJ que venia del carrer Nou a gran velocitat, segons van indicar ahir diferents testimonis, va col·lidir primer contra el turisme Fiat Uno GE-8550 AK, que circulava per la Gran Via i que, segons testimonis, s'havia saltat un semàfor en vermell. Després d'aquest impacte, el Golf va topat contra la tanca protectora, va atropellar un vianant que caminava amb l'ajuda de croses per la vorera i va acabar estavellant-se contra la façana de la botiga de regals i records Belart [...] El conductor del Golf, Francesc Larrodé i Martínez, que va resultar ferit lleument, va ser traslladat a l'Hospital Josep Trueta de Girona, juntament amb el vianant, Agustí Xercavins i Comas, que va patir fractura de fèmur. El conductor del segon turisme, Eleno Orsaez i Chinchilla, va resultar il·lès”.¹¹

Superada la baixa obligada amb la tenacitat que el caracteritzà, retornà a la docència activa. Tanmateix, una nova adversitat va deixar-lo més tocat.

¹¹ Mariàngels PAGÈS, “Un cotxe trenca les vitrines d'una botiga de la Gran Via de Girona”, dins *El Punt*, 16 de desembre de 1990, pàg. 38. També “Un coche atropella a un peatón y se estrella contra una tienda de regalos de Girona”, dins *Diari de Girona*, de la mateixa data, pàg. 43.

Fuente: Mapa Costabona de la Editorial Alpina, trabajo de campo y elaboración propia.

Un exemple dels mapes que servien per il·lustrar els seus treballs. En aquest cas sobre la vegetació de la vall de Carboner (Setcases).

El 21 d'octubre de 1992, a mig camí de casa al centre de docència, a la plaça del Marquès de Camps, va caure i es fracturà novament el fèmur afectat per l'accident de dos anys abans. El contratemps era menys greu que el sofert el 1990, però se li complicaren les perspectives de mobilitat.

Els meus papers també testimonien la crisi i la decepció que va patir arran d'aquesta segona desgràcia. Un dia de 1993 ens vam trobar pel sector del Mercadal i, per tal d'animar-lo i perquè es distanciés dels pensaments negatius, vaig proposar-li de fer un dossier sobre els aiguats a la *Revista de Girona*. En un primer moment, el projecte va semblar-li bé i es mostrà disposat a col·laborar-hi. Però, poc temps després, com a fruit de les decepcions rebudes, em va enviar una carta que revela el cop dur que li havien infringit: "No tornaré a escriure ni a la *Revista de Girona* ni a cap altra. La raó és la meua crisi metafísica i psico-moral, crònica i espasmòdica-intermitent, derivada del Diabòlic Atemptat que vaig patir el 14-XII-1990 i de la vergonyosa, indecent i tercermundista infraestructura de l'Escàndol General de Girona, ubicat, per a desgràcia dels que tenim problemes físics, en el gairebé inaccessible Barri Vell i en edificis farcits de barreres arquitectòniques".

Des del carrer de Santa Eugènia, on tenia el domicili, es desplaçava a peu per la Girona vella –tot passant per la plaça del Vi, la pujada de la Mercè, el carrer del Portal Nou– en un trajecte ple d'esculls, que no finien quan entrava a l'edifici de l'antic Seminari menor, destinat a la docència universitària. Molts més obstacles que els que trobava quan, amb un cotxe adaptat a les seves necessitats, es plantava als Pirineus per a una sortida amb els alumnes o l'estudi d'un element geogràfic de muntanya.

En comptes d'ajut i comprensió, topà amb un mur d'indiferència quan no de desconsideració. Va sentir, percebre i viure un medi hostil. Certament, Xercavins no pogué evitar allò que apunta Horacio Capel, catedràtic de Geografia humana: "*la comunidad científica está sometida a violentas tensiones, como resultado de una implacable lucha por los prestigios y –en definitiva– por el poder*".¹² I això passa fins i tot quan hi ha gent que es presenta com a abanderada en la defensa dels Drets Humans a... l'Àfrica, Amèrica o l'Àsia, i quan el mateix centre de treball es vantava d'organitzar, el maig de 1990, un seminari sobre "Drets Humans i Universitat".¹³

¹² Horacio CAPEL, *Institucionalización de la geografía y estrategias de la comunidad científica de los geógrafos*, Geocrítica 8 (marzo 1977), pàg. 30.

¹³ Full informatiu. *Estudi General de Girona*, 1 (juny 1990).

La manca d'estímuls i de companyonatge el dugueren a una situació d'aïllament. Va traslladar la residència a Barcelona, on es va veure allunyat de les inquietuds que l'omplien. Després dels tràmits corresponents, oficialment li va ser concedida la jubilació per incapacitat permanent per al servei, segons decisió del rector signada el 28 de febrer de 1994. El 1998, amb un retard evident, li van atorgar una medalla de treballador jubilat de la Universitat de Girona, una més entre les d'altres jubilats, però Agustí Xercavins no es presentà a recollir-la tot al·legant motius de salut. Fou la darrera vegada que va sortir el seu nom en un diari de Girona.

UN SILENCI INCOMPRESIBLE

El geògraf Xercavins va viure i resistir fins que va poder. Molt jove encara, morí, a 55 anys, el juny de 2003, a prop de fer-ne 56 i pocs dies abans que s'enregistrés el decés del progenitor. La referència del traspàs va aparèixer al diari *Avui*, el dia 26, a la secció d'enterraments. Però el departament corresponent de la Universitat de Girona ignorà o silencià el fet i, potser per mala consciència o per mantenir la continuïtat de l'oblit, mai no va comunicar la desaparició del professor, ni li tributà, posteriorment, cap acte de reconeixement o record. Com si Agustí Xercavins no hagués existit i no hagués estat company de nucli, divisió, secció, departament o universitat.

L'única glossa de la seva desaparició va ser escrita –el 10 d'abril de 2004– per un alumne, al “Foro del tiempo” de la xarxa d'internet. Segons aquest testimoniatge, Xercavins era considerat entre els millors climatòlegs d'aquell moment, al costat de Martín Vide, Font Tullot, Olcina Cantos i Capel Molina, i afegia el deixeble: *“Su tesis doctoral tendría que ser un libro, por desgracia no lo es, y sólo lo ha publicado en revistas. Su tesis doctoral “Los climas del Pirineo Oriental” de 3 tomos pienso que es el mayor estudio del clima de montaña de la Península Ibérica. Además los mapas son hechos a mano, no como ahora con ordenador. Pienso que este trabajo artesanal y este estudio tan bueno del clima de montaña del Pirineo gerundense y de la Cataluña N. no ha sido suficientemente halagado por sus colegas. Lo tuve como profesor de Climatología, lástima de su accidente y a mitad de curso lo sustituyó un profesor de Barcelona que yo sabía 100 veces más de Climatología que él...”*¹⁴

¹⁴ Afegiu-hi el meu article “Xercavins, un geògraf malaguanyat”, dins *Diari de Girona*, 8 de juliol de 2017, pàg. 45.

TREBALLS IMPRESCINDIBLES

Cal enquadrar els estudis de Xercavins dins la “geografia dels professors” (segons la terminologia de Lacoste), una geografia disposada a llegir “el gran llibre obert de la natura”, i en un context d’interès concret i creixent per la climatologia alhora que de canvis metodològics.¹⁵

Com a enamorat i estudiós dels Pirineus, Agustí Xercavins va comprendre allò que Georges Viers afirma de la serralada: “*como sea que las líneas de división climática y orográfica no siguen la línea de demarcación política establecida en 1659, de ello se deriva una variedad acrecentada de matices regionales que hacen de los Pirineos un tema de elección para los estudios de geografía comparada*”.¹⁶ Les pàgines que hi dedicà, amb descripcions i explicacions, serviren per ampliar i arrodonir estudis més generals i anteriors, com ara els del mateix Viers i també els de Max Sorre o Lluís Solé Sabarís.¹⁷

Alhora hem d’emmarcar el seu treball en sintonia amb els progressos realitzats en els estudis de climatologia. Antonio López Gómez escrivia el 1986: “*La investigación en Climatología es en España un hecho reciente en el que sólo se ha empezado el camino, aunque los progresos son ya notables [...] En la década de los cincuenta, aparte de trabajos de los meteorólogos o los realizados por Lautensach y sus discípulos, era casi total la ausencia de estudios por geógrafos españoles, salvo algún caso individual, y esta disciplina se reducía a unas lecciones en el curso de Geografía general; en cambio ahora en todos los planes de Geografía hay una asignatura específica de Climatología (a veces unida a Biogeografía); en los departamentos universitarios existen estudiosos de estos temas e incluso grupos más o menos desarrollados, se realizan tesis doctorales y memorias de licenciatura y en las revistas aparecen artículos cada vez con mayor frecuencia*”.¹⁸

Tanmateix, com constatava un report del període 1990-1996, cal no oblidar la situació d’inferioritat de la geografia física en els departaments

¹⁵ Mercedes MARÍN RAMOS, “Los cambios metodológicos en los actuales estudios climáticos”, dins *Documents d’Anàlisi Geogràfica*, 19-20 (1992), pàg. 195-217.

¹⁶ Georges VIERS, *Los Pirineos*, Vilassar de Mar, Oikos-Tau, 1973, pàg. 6.

¹⁷ Max SORRE, *Les Pyrénées*, París, Colin, 1956; Luis SOLÉ SABARÍS: *Los Pirineos: el medio y el hombre*, Barcelona, Martín, 1951.

¹⁸ Antonio LÓPEZ GÓMEZ, “Climatología”, dins Aurora GARCÍA BALLESTEROS (coordinación), *Teoría y práctica de la geografía*, Madrid, Alhambra, 1986, pàg. 154. Per al cas de Catalunya, Luis M. ALBENTOSA, “Bibliografía de Climatología y Meteorología de Cataluña”, dins *Revista de Geografía*, XIV (1980), pàg. 127-159.

de les universitats catalanes: “Tota la ciència geogràfica física generada pels investigadors catalans durant el període, si s’atenguessin els indicadors internacionals habituals, deuria pesar ben poc. Val a dir, però, que en aquest cas hi ha dues raons. Per un costat, la menor consideració de les perspectives de la geografia física dins el bloc de les ciències de la terra. D’un altre, l’aportació quantitativament reduïda de la recerca geogràfico-física catalana. És un fet històric que, per “autocatàlisi”, un biaix progressiu ha afavorit la geografia humana o social i no la geografia física. El fet que a Catalunya hi hagi solament dos o tres catedràtics i no més d’una dotzena de professors titulars de geografia física confirma el desequilibri en relació amb les altres branques de la ciència geogràfica”.¹⁹

Durant poc més de deu anys, el nostre geògraf gaudí de la plenitud acadèmica, traduïda en docència formal i extraacadèmica, i investigació. No va publicar cap llibre, però les seves recerques foren imprescindibles i es divulgaren en articles de revista prou extensos, i aquests treballs foren valorats acadèmicament en síntesis de la recerca sobre el tema²⁰. També són citats i tinguts en compte, sobretot, pels especialistes que han estudiat aspectes de geografia física i botànica dels Pirineus catalans: Antonio Gómez Ortiz, David Serrat, Josep Vigo, etc.²¹

Més enllà dels estudis acadèmics relacionats amb el tema de la tesi doctoral i d’altres derivats del lloc on es movia, Xercavins contribuí a la divulgació del coneixement geogràfic, en aspectes de climatologia i vegetació, els quals foren publicats en revistes d’abast local i comarcal. Així mateix s’ha de remarcar un treball centrat en un país sud-americà que havia visitat. Després de l’accident de 1990, les aportacions minvaren extraordinàriament, en tots els sentits, i s’esfumaren per sempre.

¹⁹ *Reports de la recerca a Catalunya. Geografia i demografia*. Report elaborat per Enric Lluç i Martí i Abel Albet i Mas, amb la cooperació de Jordi Martí i Henneberg, Herminia Pujol i Estragués, Anna Ribas i Palom i Vicenç M. Rosselló i Verger, Barcelona, Institut d’Estudis Catalans, 1998, pàg. 37-38.

²⁰ José M. CUADRAT PRATS i Javier MARTÍN VIDE, *La climatología española. Pasado, presente y futuro*, Saragossa, Prensas Universitarias, 2007; Eugenio L. BURRIEL DE ORUETA i Jorge OLCINA CANTOS, “Un periodo fundamental para la climatología española: el “descubrimiento” de la circulación atmosférica en altitud (1950-1980)”, dins *Scripta Nova*, XX, núm. 545 (1 d’octubre de 2016).

²¹ David SERRAT, “Estudio geomorfológico del Pirineo Oriental (Puigmal, Costabona)”, dins *Notes de Geografia Física*, 2 (1980), pàg. 39-55; Josep VIGO i BONADA, *El poblament vegetal de la vall de Ribes*, Barcelona, Departament de Botànica. Facultat de Biologia. Universitat de Barcelona, 1983; Antonio GÓMEZ ORTIZ, *Contribució geomorfològica a l’estudi dels espais supraforestals pirinencs. Gènesi, organització i dinàmica dels modelats glacials i periglacials de la Cerdanya i l’Alt Urgell*, Barcelona, Institut Cartogràfic de Catalunya, 1987.

A hores d'ara ens resta tot allò que va poder fer en l'etapa d'apogeu, que no és poca cosa i té un valor innegable. N'he reconstruït la bibliografia que ens llegà i la presento a manera d'apèndix. Personalment, puc refermar que sempre m'acompanyarà el record d'un company entranyable. L'evoco quan llegeixo Brecht o quan, a l'estiu, m'enfilo a un cim dels nostres Pirineus.

Jo no podia fer-hi res. Però els qui governaven
Se sentien més segurs sense mi. Jo m'ho pensava.
Així va passar el temps
Que em va ser donat a la terra.

Agustí Xercavins Comas, admirador de l'alta muntanya, geògraf, professor, company, amic, exemple de tenacitat, infortunat, però un element valuós com a persona i estudiós dels Pirineus.

BIBLIOGRAFIA DEL PROFESSOR AGUSTÍ XERCAVINS COMAS

1975

1. "No a la carretera de Núria". Carta a *Presència*, 393 (25 d'octubre de 1975), p. 29.

1981

2. "Estudi comparatiu del clima de les altes valls del Ter i del Freser". *Estudi General*, 1, volum I, p. 241-250.

3. "Resum de la tesi doctoral d'Agustí Xercavins i Comas". *Nord-Norte*, 16 (30 d'octubre), s.p. [full 6].

1983

4. "El régimen anual de nieves en el Pirineo Oriental". *Coloquio de Geografía*, VII (1981 [1983]), p. 69-74.

5. "Els focs forestals i el canvi de clima". *Punt-Diari*, 17 d'agost, p. 5.

6. "El Ripollès: comarca deprimida con tendencia a la estabilidad demográfica". *VIII Coloquio de Geógrafos Españoles*, Barcelona, p. 381-388..

1984

7. *Los climas de montaña media y alta en el Pirineo Oriental. Análisis de las precipitaciones*. Resum de tesi doctoral. Universitat de Barcelona.

8. "Notas sobre el clima de Magallanes (Chile)". *Revista de Geografía*, XVIII, p. 95-110.

9. "Un coll marginat [coll de Canes]". Carta a *Punt-Diari*, 29 de setembre, p. 8.

1985

10. "El clima de Girona i l'onada de fred". *Revista de Girona*, 110, p. 8-11.
11. "Notas sobre el clima y la vegetación del Montgrí", *IX Coloquio de Geografía*, Múrcia, volum I, 10 p.
12. "Notes sobre el clima d'estiu a Girona i la Costa Brava". *El Batall*, 14, p. 6-9.
13. Ressenya de Pedro L. Clavero, José M. Raso: *Los climas. Fundamentos y sugerencias didácticas. Documentos d'Anàlisi Geogràfica*, 6, p. 193-195.
14. "Els climes del Pirineu Oriental: des de les terres gironines fins a la Catalunya Nord i Andorra". *Documentos d'Anàlisi Geogràfica*, 7, p. 81-102.

1986

15. "Pròleg" a *Recorregut geogràfic pel municipi de Vilademuls*, Banyoles, Ajuntament de Vilademuls, 1986, s. p.
16. "El medi físic del Canigó". *Alimara*, 16, p. 19-20.

1987

17. "El clima de les Guillerries". *Revista de Girona*, 121, p. 61-68.
18. "Notas sobre el piso bioclimático subalpino del Valle de Carboner (Pirineo Oriental)". *X Congreso Nacional de Geografía*, Saragossa, 1987, p. 231-240.

1988

19. "El clima i la vegetació de la Garrotxa". *Revista de Girona*, 126, p. 47-51.
20. "Malgrat el carboni 14, el Sant Sudari de Torí és l'autèntic". *Punt-Diari*, 4 de novembre, p. 6.

1989

21. "Notas sobre el clima y las inversiones térmicas en Les Guillerries". *XI Congreso Nacional de Geografía*. Comunicaciones, volum II, p. 288-295.

1990

22. "Notas sobre el clima y la vegetación en el Alto Ter (Pirineo Oriental)", *Monografías del Instituto Pirenaico de Ecología*, p. 487-493.

1995

23. "El medi físic del Moianès". *Truc*, 128, p. 16.

ANNEX: PROGRAMA DE GEOGRAFIA FÍSICA
DEL PROFESSOR AGUSTÍ XERCAVINS.

I. Objectius

La Geografia Física I té com objectius bàsics la introducció dels conceptes fonamentals del medi natural de la Terra i les alteracions que l'home origina en el mateix. Primer s'expliquen les principals característiques físiques del nostre planeta

i, tot seguit, s'analitzen els dos temes essencials de la Geografia Física: el Clima i les Formes de Modelat. Les pràctiques tenen com a finalitat facilitar la comprensió dels conceptes introduïts.

II. Programa

1. Nocions generals: 1.1. Què és la Geografia Física. 1.2. La Terra a l'espai: 1.2.1. La Terra com a planeta del sistema solar. 1.2.2. Moviments de rotació i translació de la Terra. 1.3. Capes de la Terra. 1.3.1. L'epidermis dels continents. 1.3.2. La hidrosfera. 1.3.3 L'interior del globus. 1.3.4. L'atmosfera. 1.3.5. La biosfera. 1.4. La representació de la Terra: 1.4.1. Les projeccions cartogràfiques. 1.4.2. Representació cartogràfica i classificació dels mapes.

2. El clima: 2.1. Les temperatures. 2.1.1. Influència de la latitud i l'altitud. 2.1.2. Influència de la continentalitat i dels corrents marins. 2.2. La circulació atmosfèrica: 2.2.1. Pressions i vents. 2.2.2. Borrasques, masses d'aire i fronts. 2.2.3. Trets generals de la circulació atmosfèrica. 2.2.4. La circulació atmosfèrica regional (al nivell de 500 mb. i a la superfície) i els tipus de temps. 2.3. Les precipitacions: 2.3.1. El mecanisme de les condensacions. 2.3.2. Distribució de les precipitacions a la superfície terrestre. 2.4. La classificació de climes de W. Köppen-G.T. Trewartha. 2.5. La divisió climàtica del globus: 2.5.1. Climes equatorials i tropicals. 2.5.2. Climes de latituds mitges. 2.5.3. Climes polars àrtics/antàrtics i de les grans altures. 2.6. Impacte de l'home a l'atmosfera. 2.6.1. La capa d'ozó. 2.6.2. El CO₂ i el canvi global del clima. 2.6.3. El neomaltusianisme climàtic.

3. Les formes de modelat: 3.1. L'estructura del globus. 3.1.1. La constitució interna de la Terra. 3.1.2. Conques oceàniques i àrees continentals. 3.1.3. Els orògens. 3.1.4. Tectònica de plaques. 3.2. L'erosió de les aigües corrents: 3.2.1. L'evolució dels vessants. 3.2.2. L'acció dels rius. 3.2.3. El cicle d'erosió. 3.3. Les roques i el relleu. 3.3.1. El modelat calcari. 3.3.2. El modelat granític. 3.3.3. Els sistemes d'erosió de les roques. 3.4. El relleu i l'estructura. 3.4.1. Formes estructurals elementals. 3.4.2. Conques sedimentàries. 3.4.3. Estructures plegades i estructures fallades. 3.4.4. Relleus volcànics. 3.5. Relleus glaciari i desèrtic: 3.5.1. Les geleres i el relleu glaciari. 3.5.2. El relleu desèrtic. 3.6. Formes litorals: 3.6.1. El predomini de les costes de submersió. 3.6.2. L'atac de les costes pel mar. 3.6.3. El treball d'acumulació sobre les costes. 3.6.4. Principals tipus de costa. 3.7. Els efectes antròpics sobre el relleu: 3.7.1. Accions de protecció. 3.7.2. Efectes destructius.

4. Pràctiques de gabinet i de camp. 1. Qüestions sobre la Terra, talls topogràfics, anàlisi de mapes del temps, confecció de climogrames, resolució de problemes climàtics i d'altres, i sessions de diapositives i vídeo sobre clima i geomorfologia. 2. Sortides geogràfiques amb presentació facultativa d'informes del que s'ha vist.

III. Avaluació

Hi ha tres exàmens parcials eliminadoris, a base de preguntes objectives: 10 al primer (Nocions generals), desembre-gener. 20 al segon (Clima), març-abril, i 20 al tercer (Formes de modelat), juny. Les Pràctiques són obligatòries per a poder aprovar (qui no assisteixi a més d'un 60 % haurà de fer un treball de curs d'uns 10 folis).